



مطالعه آثار هنرمندان اروپایی قرن ۱۵ تا ۲۰ میلادی با تکیه بر ایده‌ی ماخولیای زیگموند فروید

دکتر محمدرضا شریف زاده^۱، مرضیه توکلی^۲

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی / دانشکده هنر واحد تهران مرکز، M2_SHARIFZADEHI@YAHOO.COM

^۲ دانشگاه آزاد اسلامی / دانشکده هنر واحد تهران مرکز TAVAKOLI23@GMAIL.COM

چکیده

در این مطالعه پژوهشگر ابتدا روانشناس اتریشی زیگموند فروید را معرفی کرده است و ایده‌ی ماتم و ماخولیای وی را توضیح داده و تفاوت‌هایی که برای ماتم و ماخولیا قایل شده است را تعریف کرده است، عمل ماخولیا را از جنبه‌های روحی و جسمی مورد بررسی قرار داده و با توجه به بسیاری از آثار که دارای مضمون‌های مذهبی هستند، همانند آثار دوره‌ی رنسانس و باروک به توضیح جریان دینی فرشته‌ی ماخولیا بر اساس نوشته‌های جورجو آگامبن پرداخته است و تقابل آن با فرشته‌ی تاریخ را شرح داده است. ویژگی‌های نقاشی ماخولیا که اعم از فیگورها، رنگ‌ها، منظره‌ها و عناصر دیگر است بر شمرده شده و آنگاه با تکیه بر حوزه‌ی روانشناختی به تفسیر و بررسی آثار هنرمندان بارز اروپایی که در قرن ۱۵ تا ۲۰ میلادی از دوره‌ی رنسانس تا دوره‌ی مدرن می‌زیسته‌اند و تاثیر ماخولیا در آثار آن‌ها به چشم می‌خورد پرداخته است که در تعدادی از آثار از برخی از هنرمندان، صحنه‌هایی استثنایی و خارج‌العاده از ماخولیا ثبت شده است، مانند آثاری از آلبرشت دورر، کاسپار داوید فریدریش، ادوارد مونک و هنرمندان دیگر و در نهایت نتیجه‌گیری نموده است. روش-ابزار پژوهش حاضر اسنادی کتابخانه‌ای و میدانی و روش-رویکرد آن توصیفی تحلیلی بوده است.

واژه‌های کلیدی

هنر، ماخولیا، فروید، فیگور، روانشناسی

مقدمه

در تاریخ هنر بسیاری از آثار از لحاظ ویژگی‌ها، محتوا، مضمون و عناصر دارای شباهت‌هایی با یکدیگر هستند، در این مطالعه آن دسته از آثار هنری که از قرن ۱۵ تا ۲۰ میلادی در اروپا خلق شده‌اند و در آن‌ها حالت ماتم گونه و ماخولیایی به چشم می‌خورد با تکیه بر ایده‌ی ماتم و ماخولیای زیگموند فروید روانشناس اتریشی مورد بررسی قرار گرفته است. اهداف این پژوهش که به صورت بنیادی می‌باشد، توضیح و تفسیر آثاری است که بیماری ماخولیایی که زیگموند فروید آن را شرح داده است در آن‌ها وجود دارد و با توجه به این مطالعه پژوهشگر قصد دارد راهی باز کند برای توضیح تمامی آثار در تاریخ هنر که متأثر از ماخولیا بوده‌اند و سوال و فرضیه‌ی اصلی این پژوهش که به شرح ذیل است را مورد آزمون قرار دهد: آیا ایده‌ی ماتم و ماخولیای زیگموند فروید می‌تواند منشایی برای بررسی تمامی آثار تاریخ هنر باشد که در آن‌ها تاثیر ماخولیا وجود دارد؟ در پاسخ شاید بتوان گفت ایده‌ی ماتم و ماخولیای فروید با توضیح کامل بیماری ماخولیا منبعی برای بررسی آثار تاریخ هنر است و با توجه به این ایده می‌توان این دسته از آثار را تفسیر نمود. الگوی تحلیلی این پژوهش نقد آثار ماخولیایی از قرن ۱۵ تا ۲۰ میلادی بر اساس ایده‌ی روانشناختی زیگموند فروید می‌باشد. واژگان کلیدی پژوهش عبارتند از: ماتم، حالاتی که در سوگواری ایزه‌ی از

دست رفته در انسان پدیدار می‌گردد. ماخولیا، یک نوع بروز روانی فراتر از ماتم و با تفاوت‌هایی از حالات ماتم که به یک نوع بیماری تبدیل می‌گردد. فروید، او عصب شناس و پدر علم روانکاوی اتریشی می‌باشد. بخش اول این مطالعه به آشنایی با زیگموند فروید و سخنان وی پرداخته می‌شود و در بخش‌های بعدی به ترتیب ایده‌ی ماتم و ماخولیای فروید و همچنین عمل ماخولیا توضیح داده می‌شود، متنی به مضمون‌های مذهبی و فرشته‌ی ماخولیا اختصاص داده شده است و در نهایت آثار هنرمندان بارز قرن ۱۵ تا ۲۰ میلادی بر اساس بیماری ماخولیا نقد و تفسیر می‌شود.

بدنه اصلی مقالات

«زیگموند شلومو فروید (Sigmund schlomo frued / ۱۹۳۹ - ۱۸۵۶) عصب شناس اتریشی و پدر علم روانکاوی شناخته می‌شود. در ایجاد روانکاوی و روش‌های بالینی برای روبرو شدن با علم آسیب شناسی روانی از طریق گفتگو بین بیمار و روانکاو، فروید تکنیک‌هایی را مثل استفاده از تداعی آزاد (به روشی گفته می‌شود که در آن بیمار هر آنچه را به ذهنش خطور می‌کند، بیان می‌نماید) و همچنین کشف انتقالی (فرایندی که در آن بیمار و روانشناس خاطرات کودکی خود را باهم در میان می‌گذارند) و همچنین فرایند تحلیلی روانشناسی را ارائه کرد. باز تعریف فروید از تمایلات جنسی که شامل اشکال نوزادی هم می‌شد به او اجازه می‌داد که عقده‌ی ادیپ احساسات جنسی (بچه نسبت به والدین جنس مخالف خود) را به عنوان اصل مرکزی نظریه‌ی روانکاوی در آورد» به نظر او بسیاری از رفتارهای انسان تحت تاثیر انگیزه‌های ناخودآگاه است.» (جزایری، ۱۳۸۳، ۱۷)

یکی از جمله‌های شاخص فروید این است که: هنر و ادبیات رویای روز (day dreaming) است رویایی که آدم در بیداری می‌بیند.

بر طبق جملات فروید انسان وقتی وارد تنش فقدان می‌شود دوره‌ی سوگواری رخ می‌دهد.

ماتم و ماخولیا زیگموند فروید

«ماخولیا که تعریف آن حتی در حوزه‌ی روانپزشکی توصیفی نیز امری متغیر است، اشکال بالینی گوناگونی به خود می‌گیرد که به نظر می‌رسد دسته-بندی آن‌ها در قالب یک مقوله‌ی واحد به صورت قطعی و یقینی هنوز جا نیفتاده است؛ و برخی از این اشکال بالینی نیز بیشتر به تأثرات جسمانی اشاره دارند تا تأثرات ناشی از روان، مطلب و مواد خام ما، به جز آن تأثراتی که هر ناظری قادر به رویت آن‌هاست، محدود به شمار کوچکی از مواردی است که ماهیت و منشأ روانی آنها تردید ناپذیر بود.

همبستگی ماخولیا و ماتم براساس تصویر کلی این دو وضعیت موجه به نظر می‌رسد، به علاوه، علل تحریک کننده‌ی ناشی از تأثیرات محیطی، تا آنجا که اصولاً قادر به تشخیص آنها هستیم، برای هر دو یکسان‌اند. سوگواری یا ماتم کراراً معادل واکنش به از دست دادن یک عزیز، یا واکنش به از دست رفتن